

ΣΑ88
Θεωρητικές και
μεθοδολογικές
αρχές στη
μελέτη της
κλασικής
τέχνης

ΔΗΜΗΤΡΗΣ
ΠΛΑΝΤΖΟΣ

Δομή του Σεμιναρίου:

- ▶ Εισαγωγικά (12/3)
- ▶ Πολυτέλεια και τρυφηλός βίος (19/3)
- ▶ Κόστος, αξία, εγχρήματες οικονομίες (26/3)
- ▶ Υλικότητα και αρχαιολογική ερμηνεία (2/4)
- ▶ Πολυτέλεια και ταυτοτικές πρακτικές (9/4)
- ▶ Τεχνικές συγγραφής εργασιών (16/4)
- ▶ Μελέτη / σύνθεση (23/4)
- ▶ Παρουσιάσεις εργασιών (14/5-11/6)

Δομή του Σεμιναρίου:

- ▶ Εισαγωγικά (12/3)
- ▶ Πολυτέλεια και τρυφηλός βίος (19/3)
- ▶ Κόστος, αξία, εγχρήματες οικονομίες (26/3)
- ▶ **Υλικότητα και αρχαιολογική ερμηνεία (2/4)**
- ▶ Πολυτέλεια και ταυτοτικές πρακτικές (9/4)
- ▶ Τεχνικές συγγραφής εργασιών (16/4)
- ▶ Μελέτη / σύνθεση (23/4)
- ▶ Παρουσιάσεις εργασιών (14/5-11/6)

Πολυτέλεια:

- ▶ Η επιτελεστική απόλαυση αγαθών και τρόπων ζωής, μέσα από στάσεις, χειρονομίες και στρατηγικές κοινωνικής διάκρισης και αποκλεισμού
- ▶ Η πολυτέλεια είναι *διαδικασία*:
  - ▶ Ενσώματη
  - ▶ Επιτελεστική
  - ▶ Πολιτισμικά καθορισμένη και καθοριζόμενη

Υλικότητα:

- ▶ Κάθε ιδιότητα των υλικών πραγμάτων που είτε οφείλεται στην υλική τους υπόσταση είτε ενεργοποιείται μέσω αυτής
- ▶ Η ιδιότητα των άψυχων αντικειμένων να διαδρούν πρωτογενώς με τον κόσμο των έμψυχων όντων
- ▶ Ο πολιτισμός είναι ένα ετερογενές δίκτυο διαμεσολαβήσεων και ερμηνειών
- ▶ Ο υλικός πολιτισμός δεν αποτελεί μια ανολοκλήρωτη αναπαράσταση του παρελθόντος – συμμετέχει ενεργά στη διαμόρφωσή του
- ▶ “Before *mimesis*”:
https://www.academia.edu/44786860/Before_mimesis_reflections_on_the_early_Greek_technologies_of_looking

Lynn Meskell:

«επιμένουμε να ταυτιζόμαστε με τη σκέψη του Διαφωτισμού, δηλαδή τον διαχωρισμό του έμψυχου από το άψυχο, όταν στην πραγματικότητα θα έπρεπε να ερμηνεύσουμε την νεωτερικότητα με νέους τρόπους, ίσως και ως έναν βαθμό δανεισμένους από το μακρινό παρελθόν»

ΑΝΤΙ-ΟΥΜΑΝΙΣΜΟΣ

- ▶ Η ανθρωπότητα δεν είναι εγγενώς θετική ή ανώτερη, ο πολιτισμός δεν είναι εγγενώς «προοδευτικός»
- ▶ Ο «ανθρώπινος» πολιτισμός δεν είναι εγγενώς ανθρωποκεντρικός
- ▶ Η ανθρώπινη συνείδηση δεν είναι εγγενώς ορθολογική
- ▶ Αντιθετικισμός: η επιστημονική αλήθεια (αποδείξιμη και επαληθεύσιμη) δεν υπάρχει
- ▶ Το ανθρώπινο υποκείμενο: πολιτισμική κατασκευή
- ▶ Πολιτισμός: πολυσημαντικός, πολυφωνικός, πολυεστιακός, φυγοκεντρικός

ΘΕΡΣΙΟΣ ΕΜΙ ΣΑΜΑ
ΜΗ ΜΕ ΑΝΟΙΓΕ

EPMOTIMO EMI

ΦΑΕΝΟΣ ΕΜΙ ΣΗΜΑ

Ανιμισμός:

- ▶ Η πεποίθηση ότι τα άψυχα όντα είναι προικισμένα με έμψυχες ιδιότητες (*anima*)
- ▶ Ότι είναι φορείς πνευματικότητας, ιδεών και εμπρόθετης δράσης
- ▶ Το άψυχο και το άυλο διαθέτουν υλικότητα η οποία δεν διαφέρει από αυτήν του πραγματικού

Υλικότητα και (κλασική) αρχαιολογία:

- ▶ Η κλασική αρχαιολογία εφαρμόζει, ήδη από τον 19ο αι., μια αυτοσχέδια, και εν πολλοίς αυθαίρετη, αναπαραστατική οικονομία, πρωτίστως εμπνευσμένη από μια (κάπως) παραποιημένη ανάγνωση του εγγελιανού ιδεαλισμού σχετικά με την αυτονομία της τέχνης.

Alfred Gell (1945-1997), *Art and Agency*:

- ▶ Θεωρητική προσέγγιση προς την «τέχνη» πέρα από την αισθητική και τη σημειολογία
- ▶ η αναζήτηση αισθητικής απόλαυσης στην τέχνη αποτελεί ένα σχετικά πρόσφατο επεισόδιο στην ιστορία της (δυτικής) ανθρωπότητας, όπου «έχουμε εξουδετερώσει τα είδωλά μας, ταξινομώντας τα εκ νέου ως τέχνη»
- ▶ «ο χωρισμός του ωραίου από το ιερό» προκύπτει από «μια ιδιαίτερα περιορισμένη Δυτική οπτική γωνία της μετα-Διαφωτισμών εποχής»

Alfred Gell (1945-1997), *Art and Agency*:

- ▶ η απόρριψη της σημειολογίας βασίζεται στην «αποτυχία» του στρουκτουραλισμού να ερμηνεύσει τον υλικό πολιτισμό χωρίς να καταφεύγει στην αξιωματική παραδοχή ότι λειτουργεί ως σύστημα, και μάλιστα γλωσσικό
- ▶ το έργο (που φτάνει ως εμάς ως έκθεμα) δεν είναι «σύμβολο», φορέας δηλαδή ενός «μηνύματος» με το οποίο το έχει προικίσει η δημιουργική αυθεντία ενός αρχαίου «καλλιτέχνη», αλλά φορέας αυτοτελούς δράσης (agency)
- ▶ σχετικιστική προσέγγιση, έρχεται σε προφανή σύγκρουση με τον εγγενή ιδεαλισμό του μεταδιαδικασιακού αφηγήματος
- ▶ η ευρύτερη συζήτηση περί εμπρόθετης δραστηριότητας βασίζεται σε αντιουμανιστικές αφετηρίες
- ▶ τα αντικείμενα –τα υλικά κατάλοιπα ενός πολιτισμού– είναι ανεξάρτητοι δράστες και όχι δείκτες σημασιών που τους αποδίδονται από άλλους (από τους ωσεί παρόντες δημιουργούς, μελετητές, κριτικούς αναλυτές κ.ο.κ.)

Ηροδότου, *Ιστορία* 1.30-31.

[4] [...] ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων τὸν Κροῖσον [...] ἐπειρώτα τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι. ὁ δ' εἶπε Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. [2] τούτοισι γὰρ ἐοῦσι γένος Ἀργείοισι βίος τε ἀρκέων ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμη σώματος τοιήδε: ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἦσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. ἐούσης ὀρτῆς τῆ Ἥρη τοῖσι Ἀργείοισι ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζευγεῖ κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ: ἐκκληιόμενοι δὲ τῆ ὥρῃ οἱ νεηνία ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην εἶλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι ὠχέετο ἡ μήτηρ: σταδίους δὲ πέντε καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. [3] ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῆ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξε τε ἐν τούτοισι ὁ θεὸς ὡς ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥώμην, αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἶων τέκνων ἐκύρησε: [4] ἡ δὲ μήτηρ περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῆ φήμῃ, σταῖσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὔχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἳ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, τὴν θεὸν δοῦναι τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστον ἐστί. [5] μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὔχην ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱρῷ οἱ νεηνία οὐκέτι ἀνέστησαν ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. Ἀργεῖοι δὲ σφέων εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.'

Ηροδότου, *Ιστορία* 1.30-31.

[4] [...] ὡς δὲ τὰ κατὰ τὸν Τέλλον προετρέψατο ὁ Σόλων τὸν Κροῖσον [...] ἐπειρώτα τίνα δεύτερον μετ' ἐκείνον ἴδοι, δοκέων πάγχυ δευτερεῖα γῶν οἴσεσθαι. ὁ δ' εἶπε Κλέοβιν τε καὶ Βίτωνα. [2] τούτοισι γὰρ ἐοῦσι γένος Ἀργεῖοισι βίος τε ἀρκέων ὑπῆν, καὶ πρὸς τούτῳ ῥώμη σώματος τοιήδε: ἀεθλοφόροι τε ἀμφοτέροι ὁμοίως ἦσαν, καὶ δὴ καὶ λέγεται ὅδε ὁ λόγος. ἐούσης ὀρτῆς τῆ Ἥρη τοῖσι Ἀργεῖοισι ἔδεε πάντως τὴν μητέρα αὐτῶν ζεύγει κομισθῆναι ἐς τὸ ἱρόν, οἱ δὲ σφι βόες ἐκ τοῦ ἀγροῦ οὐ παρεγίνοντο ἐν ὥρῃ: ἐκκληιόμενοι δὲ τῆ ὥρῃ οἱ νεηνῖαι ὑποδύντες αὐτοὶ ὑπὸ τὴν ζεύγλην εἶλκον τὴν ἄμαξαν, ἐπὶ τῆς ἀμάξης δὲ σφι ὠχέετο ἡ μήτηρ: σταδίους δὲ πέντε καὶ τεσσεράκοντα διακομίσαντες ἀπίκοντο ἐς τὸ ἱρόν. [3] ταῦτα δὲ σφι ποιήσασι καὶ ὀφθεῖσι ὑπὸ τῆς πανηγύριος τελευτῆ τοῦ βίου ἀρίστη ἐπεγένετο, διέδεξε τε ἐν τούτοισι ὁ θεὸς ὡς ἄμεινον εἶη ἀνθρώπῳ τεθνάναι μᾶλλον ἢ ζῶειν. **Ἀργεῖοι μὲν γὰρ περιστάντες ἐμακάριζον τῶν νεηνιέων τὴν ῥώμην,** αἱ δὲ Ἀργεῖαι τὴν μητέρα αὐτῶν, οἶων τέκνων ἐκύρησε: [4] ἡ δὲ μήτηρ περιχαρῆς ἐοῦσα τῷ τε ἔργῳ καὶ τῆ φήμῃ, σταῖσα ἀντίον τοῦ ἀγάλματος εὔχετο Κλεόβι τε καὶ Βίτωνι τοῖσι ἐωυτῆς τέκνοισι, οἱ μιν ἐτίμησαν μεγάλως, τὴν θεὸν δοῦναι τὸ ἀνθρώπῳ τυχεῖν ἄριστον ἐστί. [5] μετὰ ταύτην δὲ τὴν εὐχὴν ὡς ἔθυσάν τε καὶ εὐωχήθησαν, κατακοιμηθέντες ἐν αὐτῷ τῷ ἱρῷ οἱ νεηνῖαι οὐκέτι ἀνέστησαν ἀλλ' ἐν τέλει τούτῳ ἔσχοντο. **Ἀργεῖοι δὲ σφέων εἰκόνας ποιησάμενοι ἀνέθεσαν ἐς Δελφοὺς ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων.'**

Τέχνη και Πρόθεση

- ▶ εμπρόθετη διαμεσολάβηση (agency): η ικανότητα ενός εμπρόθετου δράστη να δρα
  - ▶ συνειδητή
  - ▶ υποσυνείδητη

ΜΑΝΤΙΚΛΟΣ ΜΑΝΕΟΕΚΕΦΕΧ
ΙΟΜΑΜΑΤΤΕΙΛΛΑΥΙΟ ΔΙΟ
ΑΡΡΥΡΟΤΟΧΣΟΙΤΑΣ
ΒΙΟΦΑΔΥΤΣΑΤΑ
ΑΒΖ

Χάλκινο ειδώλιο Απόλλωνος
από τη Θήβα, ανάθημα του
Μαντίκλου.
Πρώιμος 7ος αι. π.Χ.

Τοτεμισμός:

- ▶ σύστημα δοξασιών και πεπιοιθήσεων που έχει μελετηθεί σε φυλές ιθαγενών της Β. Αμερικής, Ν. Αμερικής, Ωκεανίας, Αφρικής, Ινδίας.
- ▶ Η διάδραση (άψυχων) αντικειμένων και (έμψυχων) υποκειμένων είναι τέτοια, ώστε τα αντικείμενα να μην είναι μόνον φορείς πολιτισμικού νοήματος, αλλά και δημιουργοί του.

Υλικότητα και (κλασική) αρχαιολογία:

- ▶ Οι έννοιες της υλικότητας, της εμπρόθετης δράσης, του διαμεσολαβημένου βλέμματος και της μη γραμμικής αντίληψης της παραγωγικής διαδικασίας εμπλουτίζουν την κατανόηση από μέρους μας ενός κόσμου που μάλλον θα αδιαφορούσε πλήρως για τις ταξινομήσεις και ιεραρχίες που του επέβαλε, πρωθύστερα, η μακρά δυτική νεωτερικότητα.

Υλικότητα και (κλασική) αρχαιολογία:

- ▶ Η «ελληνική τέχνη» ως κοινωνικό και όχι αισθητικό φαινόμενο.

Διασπορά:

- ▶ Δείκτης σημασιών, ιδεών, συμβολισμών
- ▶ Ενσώματη προέκταση
- ▶ Εμπράγματος διαμεσολαβητής
- ▶ Πολυσύνθετο πλέγμα κοινωνικών και πολιτισμικών αξιών